

een geloofsvisie berust. Hij stemt in met de dolerende kritiek op het kerkelijk besturenstelsel, maar meent toch dat er een andere uitweg is dan die door de D gekozen is.

In 1934 verscheen van de hand van W.J. de Wilde *Geschiedenis van Afscheiding en Doleantie van hervormd standpunt gezien*, Wageningen z.j. (tweede druk idem). De doelstelling van de schrijver is, uitgaande van Hoedemakers visie de eenzijdige beschouwingen van gereformeerde scribenten als Rullman te corrigeren. Zijn procédé komt er ruwweg op neer dat hij wat Rullmann met de witkwast bewerkt had, weer zwart poogt te maken en wat deze zwart gemaakt had, probeert te witten. Als geschiedkundig werk heeft het nauwelijks waarde. Toch is het geen onbelangrijk boek, om twee redenen. Het is de hervormde exponent van het na vijftig jaar nog steeds virulente antagonisme tussen hervormden en gereformeerden. De tweede reden is, dat dit boek - een ander, beter werk uit de hervormde hoek was er niet - lange tijd invloedrijk en gezaghebbend in hervormde kring is geweest en daardoor heeft bijgedragen tot de instandhouding van wat men wel 'gereformeerdenhaat' heeft genoemd. Vanuit zijn lijnrecht tegenover het standpunt van De Wilde staande kerkvisie onderwierp Lindeboom in zijn *Hervormd en Gereformeerd*, Aalten 1957, 398-477, dit boek aan een uitvoerige theologisch-historische kritiek. De Wilde schreef ook nog een brochure *De Doleantie* in de reeks 'Naar het herstel der kerk', eerste serie nr. 3, Wageningen z.j. (1936).

Het jaar 1936 met de D-herdenking inspireerde verscheidene hervormde auteurs er toe over de D te schrijven. In het begin van dit artikel is al het in irritatie geschreven, bittere stuk van Miskotte genoemd, dat toen in een geheel aan de D gewijd dubbelnummer van *Onder Eigen Vaandel* verscheen. Van de overige daarin gepubliceerde artikelen is dat van H.C.J. van Deelen, 'De theologische achtergrond van de Doleantie', ook nu nog lezenswaardig. Scherp de D als zonde veroordelend is de brochure van G. Oorthuys, *De Doleantie in het licht van Gods Woord*, Zoetermeer z.j. De tekst hiervan verscheen ook in *De Doleantie na vijftig jaren van hervormde zijde herdacht op 12 februari 1936 in de Nieuwe Kerk te Amsterdam*, Amsterdam 1936, waarin verder zijn opgenomen 'De Doleantie in het licht van haar tijd' van A.G.H. van Hoogenhuyze, die de D om haar eigenmachtig optreden afwijst, en 'De Doleantie in het licht van het heden' van P.J. Kromsigt, die het element van 'politieke